

مدیرکل آسیای میانه، قفقاز و روسیه سازمان توسعه تجارت در گفت‌وگو با «ایران» برنامه‌های دولت سیزدهم برای صادرات کالاهای ایرانی به کشورهای حاشیه دریای خزر را تشریح کرد

نفوذ در بازار کشورهای ساحلی خزر در یکسال اخیر

از ابتدای فعالیت دولت سیزدهم گفت‌وگوهای متعددی برای پیوستن ایران به موافقتنامه‌های بین‌المللی صورت گرفته است و همچنین برای انعقاد موافقتنامه تجارت آزاد با کشورهای عضو اوراسیا نشست‌های تخصصی برگزار شده است

ایران اقتصادی / توسعه همکاری با کشورهای همسایه، ورود به پیمان‌های منطقه‌ای و همکاری با کشورهای همسایه، از مهم‌ترین نکاتی است که دولت سیزدهم، از ابتدای فعالیت خود در دستور کار قرار داده است. بنابراین دولت با لحاظ کردن این استراتژی از نیمه دوم سال گذشته توانسته حجم صادرات کشور را افزایش دهد و به درآمدهای ارزی مناسبی دست پیدا کند. در شرایطی که همه‌تصور می‌کردند همکاری‌های تجاری و اقتصادی محدود به اروپا است، دولت سیزدهم ثابت کرد همکاری با کشورهای همسایه و پیوستن به پیمان‌هایی چون اوراسیا و شانگهای می‌تواند رونق را به تجارت برگرداند و بواسطه این امر صنعت کشور را که بشدت تضعیف شده بود سروسامان بدهد. آسیای میانه، قفقاز و روسیه از بازارهای استراتژیک هستند چرا که از این کشورها می‌توان به بازارهای بزرگتری دست یافت و با همسایگانی مانند بلاروس تعامل بیشتری برقرار کرد. سال گذشته میزان مبادلات تجاری ایران و کشورهای حاشیه دریای خزر حدود ۳.۵ میلیارد دلار بود که با هدف‌گذاری انجام شده این میزان در سال جاری به ۴ میلیارد دلار خواهد رسید. در این باره با رحمت‌الله خرمالی، مدیرکل آسیای میانه، قفقاز و روسیه سازمان توسعه تجارت گفت‌وگویی انجام دادیم که در ادامه می‌آید.

■ **چه اقداماتی در دولت سیزدهم در کشورهای آسیای میانه، قفقاز و روسیه انجام شده است؟**

تجارت ایران با کشورهای همسایه و بخصوص کشورهای همسایه شمالی رو به بهبود است. در شش ماه ابتدای سال جاری صادرات ایران به کشورهای آسیای میانه، قفقاز و روسیه که ۱۲ کشور

را شامل می‌شود بیش از یک میلیارد و ۳۰۰ میلیون دلار بوده و رشد ۱۰ درصدی نسبت به مدت مشابه سال گذشته داشته است. واردات از این کشورها نیز بیش از یک میلیارد و ۱۶۰ میلیون دلار ثبت شده که این عدد هم نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشد ۲۵ درصدی را تجربه کرده است. سیاست دولت سیزدهم توسعه همکاری‌ها با کشورهای همسایه و پیوستن مشارکت در قالب اتحادیه‌های منطقه‌ای است. در این میان در دومین همایش اقتصادی خزر که مهرماه سال جاری با حضور معاون اول رئیس‌جمهور و نخست‌وزیران کشورهای ساحلی خزر در مسکو برگزار شد از رقم صادراتی که به آن اشاره شد، حدود یک میلیارد دلار آن صادرات به ۴ کشور ساحلی خزر بوده است. این امر نشان می‌دهد که همسایگان ما چه در حوزه زمان‌تعارف دریایی و چه زمینی از اولویت بالایی برخوردار هستند و این امر می‌تواند که مشارکت ایران با پیمان‌های منطقه‌ای مانند اوراسیا توسعه پیدا کند. از ابتدای فعالیت دولت سیزدهم گفت‌وگوهای متعددی برای پیوستن ایران به موافقتنامه‌های بین‌المللی صورت گرفته است و همچنین برای انعقاد موافقتنامه تجارت آزاد با کشورهای عضو اوراسیا نشست‌های تخصصی برگزار شده است. بیش از ۶۰۰ میلیون دلار از صادرات ما طی شش ماه اخیر مربوط به اعضای اوراسیا بوده است. در سفر اخیر رئیس‌جمهور به سمرقند عضویت ایران در سازمان شانگهای هم به تصویب اعضا رسید و ایران به‌عنوان عضو جدید به این سازمان مهم اضافه شد. رویکردی که دولت سیزدهم در این خصوص در پیست گرفته محور تعامل با کشورهای

همسایه و پیمان‌های منطقه‌ای است، لذا توجه به این نکات سبب شده که صادرات کشور روند رو به رشدی به خود بگیرد. ■ **همانگونه که اشاره کردید رویکرد دولت سیزدهم افزایش تعامل با کشورهای همسایه و پیوستن به پیمان‌های منطقه‌ای است، اگر این مهم بخصوص در موافقتنامه اوراسیا ادامه خواهد داشت؟**

زمانی که مذاکرات ۵ کشور اوراسیا نهایی شود بایستی موافقتنامه تجارت آزاد در مراجع قانونی کشورها از جمله مجلس شورای اسلامی تصویب شود. با توجه به شرایط موجود به نظر می‌رسد که تا سال آینده این امر اجرایی شود. در این سند بیش از ۹۰ درصد اقلام تعرفه گمرکی وجود دارد (در کشور ما بیش از ۸ هزار قلم کالا را پوشش می‌دهد) که به مرور زمان تعرفه گمرکی آنها به سمت صفر خواهد رفت. برای این اساس قابل پیش‌بینی است که در نیمه دوم سال آینده تجارت ایران با کشورهای عضو اوراسیا، افزایش خواهد شد. ■ **یکی از کشورهای که دولت سیزدهم با آغاز فعالیت خود به آن توجه زیادی کرد و سعی دارد که کم‌کاری دولت گذشته را جبران کند، روسیه است. برای حضور پررنگ‌تر در بازار این کشور پهنای چه برنامه‌ای دارید؟**

روسیه بزرگترین بازار ما در بین همسایگان شمالی است. در شش ماه ابتدای سال جاری حدود ۳۴۰ میلیون دلار صادرات به این کشور داشته‌ایم، که این امر در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته رشد ۲۵ درصدی را نشان می‌دهد. در گذشته اقلامی که به روسیه صادر می‌شد، عمدتاً در بین محصولات کشاورزی، غذایی و نیمه

صنعتی بود. اما با وجود مناقشاتی که بین روسیه و اوکراین به‌وجود آمد، فرصت‌های مناسبی برای ایران فراهم شد تا جنس کالاهای صادراتی خود به روسیه را تغییر دهد. برای این اساس سهم صادرات کالاهای صنعتی ایران به روسیه افزایش پیدا کرده است. طی این مدت همکاری‌های اقتصادی ایران و روسیه توسعه پیدا کرده است به گونه‌ای ایران بزرگترین پایوبی را در نمایشگاه ائومبیلیتی روسیه داشت و نتیجه آن انعقاد قراردادهای بزرگ در بخش قطعات خودرو بود و همچنین قرار صادر شد. افتتاح مرکز تجاری ایران در روسیه، حضور در نمایشگاه محصولات ساختمانی، ایجاد صندوق مشترک سرمایه‌گذاری بین ایران و روسیه و رفت و آمد هیأت‌های اقتصادی به دو کشور از دیگر رخدادهایی است که طی این مدت پیگیری، جمع‌بندی و اجرا شده است. (در بخش‌های صنعتی، غیرصنعتی، محصولات ساختمانی، کشاورزی و...) از فدراسیون روسیه دریافت کردیم که این کشور خواهان خریداری کالاهای یاد شده از ایران است. در قالب این درخواست‌ها، شرکت‌های توانمند ایرانی به روسیه معرفی شده است. همچنین در ماه‌های آینده پایوبی‌های بزرگی در حوزه‌های تجهیزات پزشکی، دارو، پوشاک، کیف و کفش و مصالح ساختمانی در روسیه برگزار خواهد شد.

■ **یکی از مشکلات اساسی در تعامل با روسیه حمل‌ونقل و نحوه رساندن کالا به این کشور است، در این خصوص چه اقداماتی صورت خواهد گرفت تا صادرات کالا بخصوص در فصل زمستان تسهیل می‌شود؟**

مسیر دسترسی ایران به روسیه متعدد است. یک بخش بال شرقی دریای خزر (از طریق ریل) است که از مسیر ترکمنستان و دیگری بال دریایی (از طریق دریا) است که از بندر شمالی ایران می‌گذرد. عمدتاً جالش ما در فصل سرما مربوط به کالاهای کشاورزی و فسادپذیر است که از آستارا ارسال می‌شود. در آنجا یل قدیمی وجود دارد که در لحظه تنها یک کامیون می‌تواند از یل آستارا عبور کند و به سمت آذربایجان و روسیه برود. در دولت سیزدهم و براساس توافقی که با جمهوری آذربایجان منعقد شده، یل دومی روی رودخانه مرزی آستارا در حال احداث است که امیدواریم تا پایان سال این پل تکمیل شود. با این اتفاق بخش قابل توجهی از جالش‌ها حل خواهد شد. بخش دیگر از جابه‌جایی کالا به روسیه از طریق دریا است، در این بخش درخواست‌های متعددی وجود دارد اما متأسفانه تعداد ناوگان دریایی کشور کافی نیست. از آنجا که سازمان توسعه تجارت، دبیرخانه توسعه تجارت با روسیه است قرار شد یکی از شرکت‌های کشتیرانی در خزر نسبت به ساخت کشتی اقدام کند. البته این امر تا حدودی زمان بر است از همین رو بنا شده به سمت خرید کشتی هم حرکت کنیم. البته امیدواریم پیش از شروع فصل سرما ویخ زدن روگلا با کمک بخش خصوصی بتوانیم ۱۰ تا کشتی فله‌بر و جنرال کارگو را به ناوگان کشتیرانی خزر اضافه کنیم.

■ **نکته دیگر اینکه بنادر روسیه عمدتاً در آستاراخان و جمهوری داغستان واقع شده است و در آنجا کانال ولگا (کانال ورودی به روسیه) وجود دارد که عمق آنخوآن کم است، بدین جهت پیشنهاد شده است شرکت‌های توانمند ایرانی برای لایروبی کانال ولگا با روسیه همکاری کنند.**

همچنین دو مسیر ریلی وجود دارد که اگر تکمیل شوند می‌توانند مسیر صادرات کالا به روسیه را تسهیل کنند. یکی از آنها رشت- بندر گاسپین اختصاصی به نظر می‌رسد تحقق این پروژه سریع‌تر باشد چرا که حدود ۲۰ کیلومتر آن هنوز احداث نشده است. اگر در اولویت قرار گیرد عملاً مسیر ریلی ارتباط رشت با دریای خزر برقرار می‌شود. مسیر دوم ریلی، رشت- آستارا است که ۱۶۰ کیلومتر آن هنوز احداث نشده است، عملیات این پروژه شروع شده و حتی روسیه هم برای تکمیل این طرح اعلام آمادگی کرده است. تکمیل این پروژه‌ها با وزارت راه و شهرسازی است. طبق هدف‌گذاری صورت گرفته تا پایان سال جاری صادرات به این کشور به ۴۰۰ میلیون دلار خواهد رسید و ۱۰۰ میلیون دلار هم واردات پیش‌بینی شده است.

■ **به جهت تحریم تبادلات پولی و مالی ایران و روسیه با مشکلاتی روبه‌رو است، برای حل این امر چه اقداماتی صورت گرفته است؟ هر چند که اکنون روسیه نیز مانند ایران در شرایط تحریمی به سر می‌برد.**

تابستان سال جاری، مذاکرات با بانک‌های روسیه انجام شد و اکنون تسهیل انتقال ارز در قالب بازار متشکل ارزی برای مبادله روبل روسیه و ریال ایران انجام شده است. این امر تا حدودی به تسهیل مبادلات پولی و مالی فعالان اقتصادی طرفین کمک

کرده است. از مردادماه سال جاری نقل و انتقال پولی به این شکل انجام شد. لازم به توضیح است که در ماه‌های اخیر و با توجه به عزم جدی بانک مرکزی ایران برای توسعه روابط بانکی با روسیه از یک سو و تمایل بانک‌های روسیه از سوی دیگر، روابط بانکی در حال گسترش است، به گونه‌ای که در هفته اول تیرماه سال جاری رئیس بزرگترین بانک و زیست بوم مالی روسیه، ازبیرانک در صدر هیاتی به تهران سفر کرد و ضمن ملاقات با مقامات دولتی، توافقاتی خوبی با مدیران بانک مرکزی و چند بانک دولتی و خصوصی نیز برای توسعه روابط بانکی صورت گرفت.

■ **چه موضوعات و همکاری‌های جدیدی قرار است برای شرق روسیه دنبال و تعریف شود؟**

سازمان توسعه تجارت، ایجاد پایگاه‌هایی در استان‌های مختلف یا مراکز اصلی تجاری با روسیه را در نظر گرفته است. این مراکز تجاری کمک خواهد کرد تا تجارت بین طرفین رونق پیدا کند.

■ **در حال حاضر روابط اقتصادی ایران با ترکمنستان چگونه است؟**

طی شش ماهه سال جاری صادرات ایران به ترکمنستان نسبت به مدت مشابه سال گذشته بیش از ۲۰ درصد افزایش یافته است. مهم‌ترین اتفاقی که با ترکمنستان رخ داده حل تردد جاده‌ای بوده است. از مردادماه سال ۹۵ ایران با مشکل جدی در حمل‌ونقل جاده‌ای با ترکمنستان مواجه شده بود و آن وضع عوارض برای سیر کامیون‌های ایرانی از محدوده ترکمنستان بوده است و حتی بعد از کرونا با توقف (جلوی تردد کامیون‌های ایرانی گرفته می‌شد) روبه‌رو شد. از این رو با مذاکراتی که بین مقامات دو کشور صورت گرفت از مهرماه سال جاری، عوارض جاده‌ای برداشته شد و کامیون‌های ایرانی می‌توانند از خاک ترکمنستان به سمت ازبکستان، قزاقستان و... حرکت کنند. همچنین در نظر داریم که نمایشگاه اختصاصی ایران (۵ سال به جهت محدودیت‌ها برگزار نشده بود) آذرماه سال جاری در ترکمنستان برپا کنیم. ایران همواره جزو ۴ الی ۵ کشور اول تأمین‌کننده نیاز کالایی ترکمنستان بعد از ترکیه، روسیه و چین بوده است. ما با ترکمنستان از مرز باجگیران ۴۵ کیلومتر فاصله داریم، که نزدیک مرز به پایتخت، مرکز ترکمنستان است و همچنین از مرز لطف آباد فاصله ۱۰۰ کیلومتری وجود دارد. عمده کالا صادراتی ایران به این کشور، انواع محصولات ساختمانی، محصولات پلیمری، سیب زمینی و... بوده است. با توجه به موقعیت همسایگی و فاصله کمی که با ترکمنستان وجود دارد براحتی می‌توان کالا با وزن سنگین را به این کشور صادر کرد. حال سؤال این است که چرا کشورهای یاد شده مانند ترکیه و روسیه شرکای اول، دوم و سوم هستند، جواب این است که این کشورها در ترکمنستان سرمایه‌گذاری و فاینانس کردند. به‌عنوان نمونه جمهوری خلق چین در پایا‌بیسگاه ترکمنستان سرمایه‌گذاری کرده و در قبال آن فاینانس، گاز طبیعی خود را از این کشور خریداری می‌کند. ترکیه هم حدود ۶۰ میلیون دلار پروژه از ترکمنستان گرفته است. این در حالی است که ایران در

حوزه راهسازی خطرات خوبی را برای مردم ترکمنستان گذاشته است. در زمان استقلال این کشور، شرکت‌های معتبر ایرانی، راهسازی خوبی انجام دادند. لذا این امر یک فرصت است تا شرکت‌های داخلی همکاری‌های مشترکی با ترکمنستان داشته باشند.

در حال حاضر روابط ایران و ترکمنستان احیا شده است چرا که در دولت سیزدهم و با پرداخت بخشی از بدهی‌های ایران به ترکمنستان از طریق یکی از کشورهای همسایه روابط تجاری دو کشور به سمت بهبود حرکت کرده است. این در حالی است که سال‌های گذشته مشکلات جدی در این بخش وجود داشت. ما در قبال دریافت گاز از کشور ترکمنستان بخشی از بدهی خود را از طریق تهاتر کالا و خدمات فنی و مهندسی پرداخت کردیم و پیشنهاد می‌شود پرداخت بخش عمده‌ای از بدهی‌های ایران در قالب تأمین کالاهای صادراتی در بازار ترکمنستان ادامه پیدا کند. در مذاکرات وزرای نفت دو کشور قرار شد سوآپ گاز ترکمن و ترانزیت آن نیز از طریق ایران به کشور آذربایجان صورت گیرد و در نهایت توافق شد که این میزان به دو برابر افزایش پیدا کند.

رئیس‌جمهور جدید ترکمنستان دومین سفر خود بعد از روسیه را به ایران داشته است. این امر گویای اهمیت جایگاه ایران و همسایگی دو کشور است، البته متقابلاً رئیس‌جمهور ایران هم در قالب نشست اکو و نشست سران کشورهای ساحلی خزر سفر به ترکمنستان داشته‌اند. تبادل هیأت‌ها در رأس هیأت بلندپایه نشانگر اراده بالای دو کشور برای توسعه روابط، مبادلات اقتصادی و همکاری‌های تجاری است. طبق هدف‌گذاری صورت گرفته تا پایان سال جاری صادرات به این کشور به ۴۰۰ میلیون دلار خواهد رسید و ۱۰۰ میلیون دلار هم واردات پیش‌بینی شده است. ترکمنستان دهه ۱۹۹۱ با ترکمنستان امروز کاملاً متفاوت است، ما در گذشته عمدتاً کالاهای مورد نیاز اولیه مانند محصولات کشاورزی، مواد غذایی، محصولات ساختمانی را به این کشور صادر می‌کردیم، اما در حال حاضر این کشور با شرکت‌های مهمی در حال همکاری است. همچنین این کشور به دنبال ایجاد واحدهای صنعتی، پیوسته در بخش کشاورزی، صنایع تبدیلی و... است که نیاز به واردات به این محصولات کمتر شود.

■ **همکاری‌های اقتصادی ایران و ارمنستان در دولت سیزدهم چگونه خواهد داشت؟**

ارمنستان یکی از کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا است و در منطقه قفقاز همسایه ایران است و عملاً دروازه ورودی ایران به اتحادیه اوراسیا تلقی می‌شود. این بدان معنا است که وقتی یک کالا از ایران به ارمنستان صادر می‌شود دوباره با همان تعرفه می‌تواند به ۵ کشور عضو اتحادیه اوراسیا صادر شود. از طرفی در شش ماهه اول سال جاری صادرات ایران به ارمنستان رشد داشته به نحوی که رقم صادراتی منهای گاز طبیعی ۱۸۰ میلیون دلار بوده است. همچنین کارگروهی به وزارت صنعت، معدن و تجارت واگذار شده و در قالب کارگروه همکاری صنعتی،

معدنی و تجاری با مسئولیت معاونین وزرای مرتبط دو کشور برگزار می‌شود. در این کارگروه که مردادماه برگزار شد، در حوزه‌های مختلفی چون تولید مشترک، توسعه همکاری‌های معدنی، همکاری جاده‌ای و... تبادل نظر و گفت‌وگو صورت گرفت.

■ **یکی از کشورهایی که روابط ایران با آن در دولت سیزدهم در مقایسه با گذشته بهبود یافته قزاقستان است. در حال حاضر همکاری‌های مشترک چه وضعیتی دارد؟**

قزاقستان یکی از همسایگان خزری ایران است که عضو اتحادیه اوراسیا نیز محسوب می‌شود. طبق هدف‌گذاری صورت گرفته توسط مسئولان کمیسیون مشترک ایران و قزاقستان که در اسفندماه سال گذشته انجام شد، حجم مبادلات دو کشور تا ۳ سال آینده به ۳ میلیارد دلار افزایش پیدا می‌کند که صادرات خدمات فنی و مهندسی در این هدف‌گذاری دیده شده است؛ همچنین در حوزه‌های نفتی نیز زمینه

همکاری وجود دارد. برای اینکه چنین عددی محقق شود بایستی نقشه راهی بین طرفین ترسیم و تدوین شود. در شش ماه اول سال جاری بیش از ۷۵ میلیون دلار کالا به قزاقستان صادر شده است. طی این مدت چندین سند درباره ارتقای همکاری‌های بازرگانی، همکاری صندوق ضمانت صادرات ایران با صندوق سرمایه‌گذاری مرتبط قزاقستان و همکاری‌های آموزشی به توافقات خوبی رسیدیم. قزاقستان یکی از کشورهای است که پتانسیل ظرفیتی بسیار خوبی در حوزه معدن دارد و اکنون شرکت‌های ایرانی در حوزه معدن برای استخراج مواد معدنی در این کشور در حال فعالیت هستند. ما می‌توانیم بخشی از نیازهای خود در بخش معدن و غلات را از قزاقستان تأمین کنیم. کما

اینکه در حال حاضر گندم را از این کشور وارد می‌کنیم. در زمینه استخراج و تأمین نیازهای کشور در حوزه محصولات معدنی اعم از سنگ آهن، مس و روی نیز می‌توانیم با این کشور همکاری کنیم. ■ **همکاری‌های اقتصادی ایران با جمهوری آذربایجان در دولت سیزدهم چگونه بوده است و آیا توانسته‌ایم به تعریف مشترکی از همکاری‌های جدید برسیم؟**

بیشترین حجم صادرات ایران بین کشورهای همسایه به جمهوری آذربایجان بوده است. بیش از ۳۶۰ میلیون دلار در شش ماه اول سال جاری صادرات به این کشور ثبت شده است. ما به دنبال توسعه روابط اقتصادی و تجاری با آذربایجان هستیم که یکی از بسترهای این امر تجارت ترجیحی است که خوشبختانه مذاکرات آن آغاز شده است و امیدواریم بسرعت نهایی شود. مهم‌ترین مسأله‌ای که با جمهوری آذربایجان وجود دارد، بحث جاده‌ای است که باید به سمت تسهیل‌سازی حرکت کنیم تا تجار و فعالان اقتصادی شرایط بهتری داشته باشند. ما باید تلاش کنیم که روابط اقتصادی آذربایجان و ایران نسبت به گذشته مناسب‌تر شود. در این میان جمهوری آذربایجان پروژه‌های مختلفی تعریف کرده که عمدتاً ارزش آنها بیش از چند صد میلیون دلار است و بیشتر در حوزه‌های ساختمان سازی، کشاورزی، گلخانه، دامداری و... است. لذا ایران هم می‌تواند مانند سایر کشورها چون ترکیه در این پروژه‌ها حضور پررنگ داشته باشد.

■ **به کشور همسایه ایران، ازبکستان هم اشاره کنید که در دولت سیزدهم همکاری‌های جدید چه سرنوشتی خواهد داشت؟**

در سفر اخیر رئیس‌جمهور کشورمان به ازبکستان، عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای مصوب شد و دیدار سران شانگهای در ازبکستان اتفاق افتاد. این نکته نیز جنب است که بعد از ۲۰ سال، رؤسای جمهوری دو کشور دیدار کردند. روند مذاکرات اقتصادی و سیاسی رؤسای جمهوری قبلی، سینوسی بود. در سفر اخیر رئیس‌جمهور کشورمان در ازبکستان اسناد متعددی در حوزه انرژی، اقتصادی، گمرکی، فرهنگی و... امضا و قرار شد نقشه راه توسعه همکاری بین ایران و ازبکستان با هدف افزایش مبادلات در سال جاری ترسیم شود.